

Kültürlerarası İletişim: Eskişehir’de Yaşayan Altkültür Gruplarından Biri Olan Arnavutların, Hâkim Kültürle İletişimi Bağlamında İncelenmesi¹

Mahmut Ercan² Prof.Dr. Ömer Özer³

ÖZ

Çalışmada, altkültürün, hâkim kültürle olan etkileşimi kültürlerarası iletişim çerçevesinde irdelenmektedir. Bu bağlamda Eskişehir’de ikamet eden ve altkültür gruplarından biri olan Arnavutların, hâkim kültürle karşılaşmalarının sonucunda ortaya çıkan kültürel özümsemenin, kültürel değişimin ve kendi kültürüne ait pratiklerin sürdürülmesinin hangi boyutlarda olduğu sorusu çalışmanın çıkış noktası olarak konumlanmaktadır. Arnavut kültürüne üye bireylerin, hâkim kültürün maddi ve manevi öğelerine karşı gösterdiği direnç ve Arnavutlar tarafından benimsenen hâkim kültürün öğelerinin neler olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır. Enformasyon sistemi ve kültürel boyutlar kuramlarından beslenen çözümleme bölümünde, nitel yöntemden yararlanılmıştır. Kartopu örnekleme ile belirlenen 20 kişiyle yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşme sağlanarak veriler toplanmış ve çözümlenmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda, Arnavut kültürünün, hâkim kültür karşısında, kültürel özellik ve karakteristiklerinin giderek güç yitirdiği ve Arnavut kültürüne üye birçok bireyin hâkim kültüre ait pratikleri uyguladığı saptanmıştır. Ancak, Arnavut kültürünü korumaya ve sürdürmeye yönelik tutum ve tavır içerisinde olan katılımcılara da rastlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültürlerarası İletişim, Hâkim Kültür, Altkültür, Arnavutlar.

Intercultural Communication: Investigation Of Albanians Who Are One Of The Subculture Groups Living In Eskişehir In The Context Of Their Communication With Dominant Culture⁴

ABSTRACT

In the study, the interaction of subculture with the dominant culture is examined within the framework of intercultural communication. In this context, the starting point of the study is the question of the extent to which cultural absorption, cultural change and maintenance of their own culture resulted from the confrontation with the dominant culture of Albanians, who are one of the subcultural groups residing in Eskişehir. The resistance of the members of the Albanian culture to the material and spiritual elements of the dominant culture and the elements of the dominant culture adopted by the Albanians are tried to be revealed. Qualitative method is used in the analysis section, which is fed from the information system and cultural dimensions theories. Semi-structured in-depth interviews were made with 20 people determined by the snowball sample, and the data are collected and analyzed. As a result of the findings, it has been determined that the Albanian culture is losing power in regard of its cultural characteristics and characteristics in the face of the dominant culture, and many individuals who are members of the Albanian culture apply the practices of the dominant

¹Bu çalışma, Prof. Dr. Ömer Özer’in danışmanlığında yürütülen ve Mahmut Ercan tarafından 2015 yılında hazırlanan “Kültürlerarası İletişim: Eskişehir’de Yaşayan Altkültür Gruplarından Biri olan Arnavutların, Hâkim Kültürle İletişimi Bağlamında İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinin özetidir.

²Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi, mahmutercan@anadolu.edu.tr

³Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, omerozer@anadolu.edu.tr

⁴This study is the summary of master’s thesis titled “Intercultural Communication: Investigation Of Albanians Who Are One Of The Subculture Groups Living In Eskişehir In The Context Of Their Communication With Dominant Culture” conducted under the supervision of Prof. Dr. Ömer Özer and prepared by Mahmut Ercan in 2015.

culture. However, there were also participants who had an attitude and attitude towards protecting and maintaining the Albanian culture.

Keywords: Intercultural Communication, Dominant Culture, Subculture, Albanians.

EXTENDED ABSTRACT

The situation of different cultures living together in certain geographical boundaries has intensified at the present time compared to previous periods. One of the most prominent representations of cultural intersections is encounter of the dominant culture and subculture. Cherkes, Tatar and Albanian ethnic groups living in Eskişehir are some examples of subculture living under the dominant culture. The interaction and communication of Circassians and Tatars from these cultures, which can be described as the largest ethnic groups, has been investigated in the context of intercultural communication. The interaction of the Albanians, who constitute another large subculture group, with the dominant culture was not addressed. How the Albanians, who are one of the subcultural groups living in Eskişehir, communicate with the dominant culture in the context of intercultural communication is the problematic of the study.

The purpose of the study is to see to what extent the members of the Albanian culture provide resistance or harmony to the values of the dominant culture as a result of the encounter between the dominant culture and the Albanian culture. Throughout this purpose, information on cultural absorption, change and autonomy is also revealed in this study. On the other hand, in order to make these determinations, it is aimed to define values, traditions and culture-specific situations belonging to Albanian culture.

In the study based on qualitative research method, in-depth semi-structured interviews were conducted as data collection method. Within the problematic framework, 20 questions were asked to the participants who could be a source of information. After the questions were prepared, their comprehensibility was tested. As the answers given to the questions are repeated, the number of participants was limited to 20 people. In determining the participants who are the subjects of the study, the non-probability snowball sampling was used. Participants of Albanian origin, who are thought to represent the sample best in reaching the targeted data, were identified and other participants were reached respectively, under his guidance. The first participant was asked to direct the sample to people with different characteristics, taking care not to show similar characteristics. The study was carried out in Eskişehir and in the city center, there is no generalization feature.

The responses and assessments of the participants to the questions are gathered under nine headings. These are: (1) Homeland concept, (2) Albanian traditions, (3) Mother tongue, (4) Prejudices: stubbornness and diligence, (5) Ethnic and non-ethnic marriages, (6) Kinship, family and friendship relations, (7) Men and women in Albanian culture, (8) Solidarity and togetherness, (9) Culture-specific situations and behaviors. The headings are structured within the framework of conceptual and theoretical information and throughout the discussions. As a result of the findings, the differences of Albanian culture have gradually started to lose their autonomy against the dominant culture. There are some reasons for Albanian culture to disappear in line with the responses of the participants. According to the participants, the most important segment that depends on the culture and keeps it alive is the elderly. However, the loss of their lives over time also results in negative results in terms of maintaining and transferring practices. Making non-ethnic marriages also puts the individual in a passive position in maintaining traditions and beliefs. With mergers from different cultures, the individual is deprived of a compromise that will keep his/her own culture alive. Another issue emphasized by the participants in terms of disappearance of Albanian culture is that young people do not care about and apply their own culture. Participants stated that the intense interaction of the youth with the dominant cultural values in the public and social life leaves Albanian culture in the background. Another reason for the loss of Albanian culture is that citizens of Albanian origin do not

pay attention to living in the same neighborhood or region. It is important for individuals of the same background to gather around various activities for the preservation and maintenance of culture. That's why dispersed individuals of Albanian origin have more contact points with the dominant culture. Technological developments are another reason that destroys resistance to the dominant culture. On the other side, it was also observed that some of the participants made various efforts to protect, maintain and transfer their culture to other individuals. In addition, it has been witnessed that Albanian culture has little effect on the dominant culture in themes such as "food culture and folk dances".

GİRİŞ

Küreselleşme, teknolojik gelişmeler ve çeşitli nedenlere dayalı göç politikaları, farklı kültürler üye bireylerin, hiç olmadığı kadar yakın temaslarda bulunmasını sağlamaktadır. Söz konusu dinamikler, toplumsal kesişmeler bağlamında dünyayı küçültmekte ve farklı kültürden insanları kaynaştırmaktadır. Bir zamanlar homojen olan topluluklar şimdi daha fazla çeşitlilik ve kültürel değerler barındırmaktadır. Farklı kültürler üye bireylerin, kendilerini kamusal yaşamda da aktif birer katılımcı olarak konumlandırmasıyla temas noktaları çoğalmıştır. Karşılaşmalarla birlikte bir kültürün benimsediği inançlar, değer yargıları, gelenekler ve çeşitli ritüeller başka kültüre üye bireyler tarafından kullanılmakta ya da bir etkileşim oluşmaktadır. Böylece, farklı kültürlerin anlam aktarımlarıyla birlikte, kültürlerarası bir iletişim gerçekleşmektedir. Oluşan bu etkileşimin sonucunda kültürel sistemlerin anlamlandırılması, yabancı ve kültürel farklılıkların belirlenmesi gibi konular temelinde, kültürlerin birbirine olan etkisini, kültürlerarası iletişim disiplini araştırmaktadır (Kartarı, 2006, s. 23; Samovar, Porter ve McDaniel, 2010, s. 12).

Genel olarak dünyadaki tüm kültürler gibi Türk kültürü de coğrafi sınırları içerisinde çeşitli kültürler toplulukları barındırmaktadır. Kültürlerin farklılaşması, bölgelere, şehirlere hatta mahallelere kadar oluşabilmektedir. Bu bağlamda farklı kültürleri barından şehirlerden birisi de Eskişehir'dir. Farklı etnik grupların yaşadığı şehirde en büyük etnik gruplardan bazıları, Çerkezler, Tatarlar ve Arnavutlar'dır. Söz konusu altkültür gruplarının, hâkim kültürle olan etkileşiminin ve iletişiminin belirlenmesi kültürlerarası iletişim bağlamında önemli görülmektedir. Nitekim Eskişehir'de yaşayan altkültür gruplarından olan Çerkezlerin hâkim kültürle olan

iletişimi incelenmiştir (Ökeli, 2014). Öte yandan, Eskişehir özelinde, Tatar ve Türk kültürel kimlikliği arasındaki benzerlikler ve farklılıklar da araştırılmıştır (Yüceünüvar, 2012). Ancak diğer bir büyük etnik grup olan Arnavutların hâkim kültürle olan iletişimi irdelenmemiştir. Bu bağlamda Eskişehir’de yaşayan altkültür gruplarından biri olan Arnavutların kültürlerarası iletişim bağlamında hâkim kültürle nasıl iletişim kurduğu, çalışmanın sorunsalını oluşturmaktadır.

Çalışmada Eskişehir’deki altkültür gruplarından biri olan Arnavutların kültürel farklılıklarının belirlenmesi ve hâkim kültürle olan etkileşiminin ne boyutta olduğunun ortaya konması amaçlanmaktadır. Araştırmanın amacı iki araştırma sorusu temelinde şekillenmektedir:

1) Arnavutların kültürlerini oluşturan değerler nelerdir ve bunlar belirli noktalarda hâkim kültürden farklılaşmakta mıdır yoksa bütünleşmekte midir?

2) Katılımcılar, Arnavut kültürüne ait olan pratikleri ve gelenekleri günümüzde sürdürüyor mu yoksa hâkim kültürün değerlerini mi benimsemiştir?

Nitel çözümleme yönteminin kullanıldığı çalışmada, veri toplama tekniği olarak yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşme uygulanmıştır. Kuramsal temel çerçevesinde oluşturulan ve önceden sınıanan toplam 20 soru katılımcılara yöneltilmiştir. Katılımcılar, sorulara verilen yanıtların kendini tekrarlaması dolayısıyla 20 kişiyle sınırlı tutulmuştur. Sorunsal çerçevesinde bilgi kaynağı olabilecek katılımcıların belirlenmesinde, olasılıksız örnekleme yöntemlerinden biri olan kartopu örnekleme seçilmiştir.

1. Kültürlerarası İletişim: Kavramsal ve Kuramsal Değerlendirme

Kültürün tanımına ilişkin birçok değerlendirme bulunmaktadır. Ancak öne çıkan ve idealize edilmiş bazı tanımlamalar dikkat çekmektedir. Kültürün kavramsallaştırmasında öne çıkan ilk kişi, antropolojinin de kurucularından olan Edward Burnett Tylor olarak kabul görmektedir. Tylor (1871, s. 1), kültürü, “geniş bir etnografik anlamda değerlendirildiğinde bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, gelenek ve insanın toplumun bir üyesi olarak edinmiş olduğu diğer yetenek ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütün” olarak tanımlamaktadır. Kültür, insanı, toplumsal

ekosistemin bir parçası olarak konumlandırmaktadır. Kültür de, insanın ortak yaşamı sonucunda ortaya çıkan ve şekillenen bir olgu olarak tanımlanmaktadır (Özer ve Dağtaş, 2011, s. 27).

Hâkim kültür, bir kültür içerisinde toplumun geneli tarafından kabul gören ve uygulanan, inançlar, gelenekler, kurallar ve tutumlar olarak tanımlanmaktadır (Aydınalp, 2013, s. 29). Öte yandan, hâkim kültürü oluşturan tüm dinamikleri benimseyip paylaşan ancak hâkim olan kültür dışında ve ondan farklı olarak sınıf, etnik köken, kent sakinliği ya da dini inanç gibi ögelere ayrılabilen gruplar altkültürü oluşturmaktadır (Jenks, 2007, s. 22; Özkalp, 2013, s. 96). Altkültür, gömülü olan baskın toplumsal değerler içinde, kendi değerlerini gündelik pratiklere uygulayabilen bir oluşumu ifade etmektedir. Altkültürün, bir taraftan hâkim kültürün bazı değerleriyle uyum içinde hareket ettiği görülürken, diğer taraftan da farklılıklarını herhangi bir çatışma olmaksızın sürdürdüğü bilinmektedir. Altkültür gruplarının, değerlerini ve yaşam tarzlarını engelleyecek ya da bozabilecek bir ortam oluşmadığı sürece, özerklik beklentisinde olmadan, hâkim kültürün içinde yaşamını sürdürmektedir (Bostancı, 2003, s. 121). Öte yandan bazı altkültür gruplarının, hâkim kültürün değerlerine uyum sağlamaya karşı çıktığı da bilinmektedir. Böylece altkültürün, hâkim kültürün pratiklerine uyum sağlaması ve karşı çıkması bağlamında iki farklı örneğini temsil ettiği görülmektedir (Doğan, 1994, s. 4).

Çalışmanın konusu bağlamında önemli olan, kültür, hâkim kültür ve altkültür gibi bazı temel kavramlara yer verdikten sonra kültürlerarası iletişimin kavramsallaştırılmasını değerlendirmek yararlı olacaktır.

“Kültürlerarası iletişim, bir kültürü oluşturan gelenekler, normlar ve inançları benimseyen kültüre üye bireyin, başka kültürün pratiklerini kullanması ve bağlanmasıyla oluşmaktadır. Söz konusu pratiklerin paylaşımı tek yönlü olabileceği gibi karşılıklı da olabilmektedir.” Paylaşılan bilgi, kültürlerdeki belirsizlikleri anlamlı hale getirmek ve azaltmak amacıyla gerçekleşmektedir. (Barnett ve Lee, 2002, s. 275). Belirtilen tanımlamayı destekleyecek başka bir yorum da şu şekildedir: “Farklı kültürel topluluktan gelen bireylerin, paylaştıkları anlamlar üzerine müzakere

etmeye çalıştıkları sembolik değişim süreci olarak ifade edilmektedir." (Toomey ve Chung, 2012, s. 24).

Kültürlerarası iletişim çalışmalarının temel konusunu, farklı kültürleri benimseyen bireyler arasındaki ilk karşılaşmaların oluşturduğu söylenebilir (Gudykunst, 2002, s. 5). Dolayısıyla kültürlerarası iletişim, farklı kültürel temsillerdeki etkileşimle ortaya çıkan belirsizlikler ve yabancıyı anlamlandırma üzerine gerçekleşmektedir (Rogers ve Hart, 2002, s. 1). Paylaşılan kültürel sembollerin anlamlandırılmasında bireyden kaynaklanan bazı sorunlar oluşabilmektedir. Mesaja odaklanamamak, etkileşime geçtiği kültürün değer ve inanç sistemini anlayamamak, kendi kültürünü merkeze alarak değerlendirmelerde bulunmak gibi bazı temel sorunlar kültürlerarası iletişim sürecini olumsuz etkilemektedir (Li ve Patel, 2011, s. 17).

Farklı kültürler arasındaki etkileşim ve iletişimin doğru bir biçimde yorumlanması ve değerlendirilmesi noktasında etkili olan stereotip, önyargı, etnosentrizm ve dil gibi kavramların açıklanması gerekmektedir. Stereotip kavramı, insanlar hakkındaki düşüncelerimizi düzenleyen ve onları anlamamızı kolaylaştırmak için kullanılan bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Lustig ve Koester, 2006, s. 148). Ancak kavram, son zamanlarda olumsuz bir anlamı temsil etmektedir. Grup ya da sınıf hakkında edinilen olumsuz duygular olarak anlam bulmaktadır (Neuliep, 2006, s. 189). Stereotipler, birey özelindeki farklılıkları önemli ölçüde göz ardı ederek, bireyi üye olduğu grup bağlamında değerlendirilmesi açısından sorunlar oluşturabilmektedir. Stereotipler, etkileşime geçilecek bireyi, ülke, ırk, din, kültür ve sosyal sınıf gibi kategorilere ayırarak onun hakkındaki düşünce ya da izlenimi şekillendirmektedir (Lustig ve Koester, 2006, s. 149). Önyargı kavramı, olumlu ve olumsuz olarak değerlendirilebilecek bir anlam üstlenebilmesine karşın, genellikle bireyin gruba ya da kişiye karşı beslediği olumsuz duygusal tepkiler olarak tanımlanmaktadır (Brislin, 2000, s. 205-206). Önyargılar, yöneltildiği gruba ya da sınıfa karşı, kalıplaşmış yanlış genellemeler olmaktadır. Dolayısıyla karşılaşılan farklı kültürlerin birbirini anlama çabasında önyargıları referans alması yanlış bir

iletişimin ve yorumun oluşmasına neden olabilmektedir (Augoustinos, Walker, ve Donaghue, 2006, s. 225). Kültürlerarası iletişim sürecini etkileyen unsurlardan bir diğeri de etnosentrizmdir. William Graham Sumner tarafından ele alınan kavram, kişinin kendi grubunu ya da kültürünü merkeze alarak, diğ er grupların tutumlarını ve davranışlarını, kendi grubuna göre ölçeklendirmesi ve değ erlendirmesi olarak tanımlanmaktadır (Sumner, 1906, s. 16). Etnosentrizm kaynaklı tutumların grup ya da kültür bağ lamında olumlu ve olumsuz sosyal sonuçları bulunmaktadır. Gruba özgü tutum, davranış ve inançların sürdürülmesi açısından olumlu bir etki oluşturmaktadır. Ayrıca bireyin aidiyet duygusunu geliştirerek, sosyal kimliğini güçlendirebilmekte ve grup iç i çatışmaları azaltmaktadır. Öte yandan, üyesi oldu ğ u kültür ya da grubun çıkarlarını korumak ve etkileşime girdiğ i gruplarla rekabet ekseninde üstünlüğü sağlamak adına zarar verici duyguların oluşumunu artırabilmektedir (Hall, 2005, s. 199).

Kültürlerarası iletişimi etkileyen süreçler değ erlendirildikten sonra çalışma kapsamında önemli olan kültürlerarası iletişim yaklaşımlarının incelenmesi gerekmektedir. Kültürlerarası iletişim yaklaşımları, insanın çevresiyle ilişkisi bağ lamında oluş an davranışları ve insanı anlamaya yönelik varsayımlara dayanmaktadır. Yaklaşımlar; işlevsel, yorumlayıcı, eleştirel ve diyalektik olmak üzere dört gruba ayrılmaktadır. Her yaklaşım, farklı yöntem bilimleri çerçevesinde, kültürün nesnesi olan tutum, inanç, davranış ve geleneklerle, kültürün öznesi olan insan arasındaki ilişkiyi anlamak üzerine katkılar sağlamaktadır (Martin ve Nakayama, 2010 ,s. 50-51).

İşlevsel, diğ er bir adıyla sosyal bilim yaklaşımı, insanın tutumunu şekillendiren sosyal çevresiyle ve diğ er değ işkenlere karşı takınmış oldu ğ u davranışların tahmin edilebilir oldu ğ unu varsaymaktadır. İnsanın davranışlarını tanımlamaya dayanan yaklaşım psikoloji ve sosyolojiye yaslanmaktadır. Bu yaklaşıma dayanan çalışmalar genellikle nicel yöntemler kullanmaktadır (Flammia ve Sadri, 2011, s. 104). Yorumlayıcı yaklaşım, insan davranışlarının öngörülemez oldu ğ unu savunarak, işlevsel yaklaşımın tam tersi bir düşünceye dayanmaktadır.

Genel olarak antropoloji ve dilbilim disiplinlerinden etkilenen yaklaşım, davranışların nasıl düzenlendiği, kültürel anlamların ve iletişim kalıplarının neler olduğuna, nasıl oluşturulduğuna ve paylaşıldığına odaklanmaktadır (Flammia ve Sadri, 2011, s. 105; Hall, 2005, s. 304). Eleştirel yaklaşım, kültürel farklılıkların güçle ilişkisine odaklanarak; siyasal ve sosyal yapı gibi makro dinamiklerin çatısı altında, iletişimin gerçekleştiği çevre ve arka planın etkisini incelemektedir (Martin ve Nakayama, 2010, s. 65; Sarı, 2004, s. 25). Eleştirel yaklaşım araştırmacıları, genellikle ekonominin kültür endüstrisi üzerindeki etkilerine metin çözümlemesi yardımıyla ulaşmaya çalışmaktadır. İşlevsel, yorumlayıcı ve eleştirel yaklaşımların, insan ve kültürü anlamlandırması bağlamında, çeşitli noktalarda uyumadıkları görülmektedir. Yaklaşımlar arasındaki karşıtlıkları, açıklayabilmek adına diyalektik yaklaşım geliştirilmiştir (Flammia ve Sadri, 2011, s. 105). Söz konusu yaklaşım, kültürel ve bireysel dinamiklere bağlı olarak ortaya çıkan farklılıklar ya da benzerlikler çerçevesinde, kültürlerarası etkileşimi anlama ve tanımlamaya dayanmaktadır (Martin ve Nakayama, 2008, s. 82). Çeşitli araştırma yöntemi ve disiplinlere dayanan kültürlerarası iletişim yaklaşımlarının, genel anlamda insanın doğasını, kültürel perspektiften tanımlama ve yorumlamaya dayandığı görülmektedir.

Yaklaşımların değerlendirilmesinden sonra kültürlerarası iletişim bağlamında, çalışmada yararlanılan bazı kuramlara yer verilmiştir. Bu bağlamda, enformasyon sistemi kuramı ve kültürel boyutlar kuramı irdelenmiştir.

Edward T. Hall tarafından geliştirilen enformasyon sistemi kuramı, bireyin toplumsal yaşam içerisinde kendini var etme pratiklerini ve çevresiyle olan ilişkileri bağlamında oluşturduğu bir dizi etkinliğe dayanmaktadır. Bunlar; etkileşim, toplumsal yaşam, geçimini sağlama, iki cinsiyetlilik, mekânı kullanma, zamanı kullanma, öğrenme, oynama, savunma ve maddeden yararlanmadan oluşmaktadır (Kartarı, 2014b, s. 47). Bir kültürü oluşturan, yaşam biçimleri, gelenekler ve alışkanlıklar toplumsal yaşamın temel yapı taşlarını oluşturmaktadır. Bu pratiklerin paylaşılması, kültürün aktarılması ve sürdürülmesi için etkileşim önemli bir

bileşendir. Etkileşimin en güçlü aracı da ortak paylaşılan bir dildir. Toplumsal yaşam içerisinde, bireyin hayatını sürdürebilmesi, ekonomi ve beslenme alışkanlıkları tarafından şekillendirilen, geçimini sağlamaya bağlı olmaktadır (Hall, 1990, s.38-40; Kartarı, 2014b, s.48). İki cinsiyetlilik boyutu; kültürlere göre değişebilen ve kültür tarafından erkek ve kadına atfedilen toplumsal rolleri temsil etmektedir. Bir başka etkinlik olan mekânın kullanımı, bireyin sahip olduğu ve koruduğu alanı ifade etmektedir (Hall, 1990, s. 43-44). Zamanın kullanımı boyutunda, kültürler zamana bakış açısına bağlı olarak, monokronik ve polikronik olarak iki guruba ayrılmaktadır. Monokronik zamanı benimseyen kültürler, disiplinli bir biçimde zaman ve plan ilişkisine sadık kalmaktadır. Polikronik kültürlerde, zaman ve programların eş zamanlı yapılması önemsenmemektedir (Kawar, 2012, s. 108). Kültürün devamlılığı için önemli olan başka bir etkinlik de öğrenmedir. Birey, aile ve sosyal çevresinden kültürel kimliğini oluşturacak verileri öğrenerek, kültürün sürdürücüsü olmaktadır. Bu bağlamda oyunlar da bireyi yönlendiren ve kültürü geliştiren bir pratiktir. Toplumsal yaşam içerisinde, bireyin kendisini ve kültürünü korunması, savunma etkinliği yardımıyla sağlanmaktadır. Bir başka boyut da bireyin çevresindeki maddeleri gereksinimleri doğrultusunda yararına olacak şekilde biçimlendirmesi ve kullanmasıdır (Hall, 1990, s. 44-55).

Hall'un, ortaya koyduğu diğer önemli kuram da yüksek ve düşük bağlamdır. Bağlam, bir olayı çevreleyen bilgilerdir; o olayın anlamı ile ayrılmaz bir şekilde ilişkilidir. Anlamı üreten, olaylar ve bağlam kültürlere bağlı olarak farklılık göstermektedir (Hall ve Hall, 1990, s. 6). Kuram, kültürlerin iletişim süreci üzerindeki etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Yüksek bağlamlı kültürlerde, bilginin anlaşılabilmesi için açıklayıcı kodlara gerek yoktur. Öte yandan düşük bağlamlı kültürler, iletişimi anlamlandırabilmek için açık bir biçimde kodlara gereksinim duymaktadır (Hall, 1981, s.91).

Çalışmada yararlanılan bir diğer kültürlerarası iletişim kuramı da Geert Hofstede'in geliştirdiği kültürel boyutlar kuramıdır. Benzer sorunlarla karşılaşan kültürlerin, sorunlara karşı çözüm süreci ve algılarının nasıl olduğu

araştırılmaktadır. Kültürel boyutlar kuramı, güç aralığı, belirsizlikten sakınma, bireycilik-ortaklaşa davranışçılık, erillik-dişilik, uzun dönem ve kısa dönem uyumu olmak üzere beş boyuttan oluşmaktadır (Hofstede, 1998, s. 10).

Güç aralığı boyutu, bireyin, yaşadığı toplum, içinde bulunduğu kurum ya da diğer bireylerle olan iletişimde, eşit olmayan güç dağılımına ne ölçüde bağlı olduğunu ve nasıl başa çıktığını açıklamaktadır. Güç aralığı yüksek ve düşük olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Yüksek güç aralığı boyutunda, insanlar, eşit olmayan güç dağılımın kabul etme eğilimindedirler. İnsanlar, hiyerarşik haklara, asimetrik rol ilişkilerine, yaşa, rütbeye, statüye ve unvan saygı duymakta ve koşulları kabul etmektedir. Düşük güç aralığı boyutunda, insanlar eşit güç dağılımına, eşit haklara, ilişkilere, ceza ve ödüllere değer verme eğiliminde olmaktadır. Düşük güç aralığında, eşitlik temelinde oluşan çaba ve saygı yer almaktadır. Belirsizlikten sakınma boyutu, bir kültürün üyelerinin çeşitli çatışmalar veya belirsiz durumlar karşısında nasıl bir tutum sergilediğine odaklanmaktadır. Kültürlerin belirsizliklere karşı tutumunu ölçmek veya açıklamak adına yüksek ve düşük sınıflandırılmaları yapılmaktadır. Belirsizlikten sakınmanın yüksek olduğu kültürler, uyuşmazlıklar ya da belirsizlikler karşısında kaçınma davranışını tercih etmektedir. Düşük kültürlerde, belirsizlikler karşısında risk alma ve korkusuz olma gibi davranışlar görülmektedir. (Toomey ve Chung, 2012, s. 48-50). Diğer bir kültürel boyutlar unsuru da bireycilik-ortaklaşa davranışçılıktır. Bu boyutta, bireyin, toplumsal yaşam içerisinde ve üyesi olduğu grup bağlamında kendini "ben" ya da "biz" bilincinde konumlandırışı araştırılmaktadır (Hofstede ve Bond, 1984, s. 419). Bireycilik davranışını sergileyen kültürlerde, birey, çevresinde ve grup içindeki her şeyi "ben" bilinci merkezinde şekillendirmektedir. Çekirdek ailenin değerli olduğu bireycilik davranışında, toplumdan bağımsız tutumlar görülmektedir. Ortaklaşa davranışçılığı benimseyen kültürler, toplumsal yaşamını "biz" etrafında sürdürmektedir. Ortaklaşa kültürlerde, daha çok geniş aile yapılanmaları görülmektedir. Birey göz ardı edilerek, grubun çıkarları ve kaygılarına odaklanılmaktadır (Baldwin vd, 2014, s. 78). Erillik-dişilik, kültürel boyutlar kuramının bir diğer basamağını oluşturmaktadır. Erillik yönelimli

kültürler, kadın ve erkek arasındaki cinsiyete dayalı rollerin ve davranışların ayırımına önem vermektedir. Erilliğin baskın olduğu kültürler, rekabet ve maddi başarıya vurgu yapmaktadır. Dişilik yönelimli kültürler, cinsiyetler için daha fazla örtüşen sosyal rollere izin vermektedir. Yaşam kalitesi, kişilerarası ilişkiler ve zayıflar için endişe duyma gibi değerlere dikkat çekmektedir (Liu, Volcic ve Gallois, 2015, s. 106). Son olarak kültürel boyutlar kuramının bir diğer bileşeni de uzun dönem ve kısa dönem uyumu olmaktadır. Bu boyut, kültürlerin gerçeklik algılarını irdelemektedir. Uzun dönem uyumunu benimseyen kültürler gerçekleri, zaman ve bağlam gibi çeşitli değişkenler çerçevesinde algılamaktadır. Kısa dönem uyumunun görüldüğü kültürler, değişkenlerden bağımsız, kesin gerçeklere ulaşmayı hedeflemektedir (Kartarı, 2014a, s. 70).

2. YÖNTEM

Çalışmada, Eskişehir’de yaşayan altkültür gruplarından biri olan Arnavutların, hâkim kültürle olan iletişimi ve etkileşimi kültürlerarası iletişim bağlamında incelenmiştir. Nitel çözümleme yöntemi kullanılan çalışmada, Arnavut katılımcılarla derinlemesine görüşme yapılmıştır.

Çalışmada, sorunsal çerçevesinde bilgi kaynağı olabilecek katılımcılara ulaşabilmek için olasılıksız örneklem yöntemlerinden biri olan kartopu örnekleme seçilmiştir. Eskişehir’de yaşayan Arnavut kökenli bireyler belirli bir bölgede ikamet etmemekte ve çalışmamaktadır. Dolayısıyla, katılımcılara ulaşmanın en etkili yollarından birisi, görüşülen katılımcının yapacağı yönlendirme olmaktadır. Kartopu örneklemede, örnekleme en iyi şekilde temsil edecek kişiye ulaşılması ve onun yönlendirmesi bağlamında şekillenmektedir. İlk katılımcının yönlendirmesiyle diğer katılımcı ya da katılımcıların belirlenmesi sağlanarak, bu sistemin diğer katılımcılara da uygulanması yoluyla örneklemin oluşturulması sağlanmaktadır. Eskişehir kent merkezinde yapılan çalışmada, ilk Arnavut katılımcının belirlenmesi için Eskişehir’deki birçok balkan milletinin ziyaret ettiği, Eskişehir Makedonya Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği’ne gidilmiştir. Dernekteki yetkili kişinin yönlendirmesiyle, ilk katılımcıya ulaşılmıştır. Katılımcıların yönlendireceği diğer

katılımcılarla benzer özelliklerde olmamasına dikkat edilerek, farklı kişileri sunması istenmiştir. Sorulara aynı yanıtlar gelmeye başladığı için araştırma, 20 kişiyle sınırlandırılmıştır. Katılımcıların yaş aralıkları 20 ila 75 arasında değişmektedir. Katılımcılardan 5'i kadın 15'i erkektir. Görüşülen kişilerin gizliliğinin güvenliği açısından isimleri gizli tutulmuş ve kadın katılımcıları temsil etmek için K, erkek katılımcıları temsil etmek için E harfi kullanılmıştır. Katılımcıların ifadelerinde karışıklık oluşmaması için kadınlar K1, K2, K3... şeklinde, erkek katılımcılar E1, E2, E3 şeklinde belirtilmiştir. Katılımcıların yaptığı açıklamalar, sırasıyla verilen harf, yaş ve eğitim durumu eklenerek (E3, 29, Lise) örneğindeki gibi metin içinde gösterilmiştir.

Çalışmada veri toplama yöntemi olarak, yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşme uygulanmıştır. Ön görüşmelerle sınanarak hazırlanan soruların yanı sıra görüşme sürecinde de araya girilerek başka sorular da sorulmuştur. Soruların oluşturulmasında çalışmanın kuramsal çerçevesinde tartışılan ve kültürlerarası iletişim araştırmaları bağlamında önemli olabilecek tespitlerden yararlanılmıştır. Bu bağlamda, katılımcılara Ek.1.'de yer alan toplam 20 soru yöneltilmiştir. Kahve, cafe, işyeri gibi çeşitli ortamlarda gerçekleştirilen görüşmeler, ses kayıt cihazı ve zaman zaman da yazılı olarak kayda alınmıştır. Görüşmeler yaklaşık iki buçuk ay sürmüş ve her görüşme yaklaşık olarak 1 saat sürmüştür.

Katılımcılarla sağlanan görüşme sonucunda, sorulara verdikleri yanıtlar bulgular bölümünde toplam dokuz başlık altında toplanmış ve araştırmacı tarafından yorumlanmıştır. Başlıklar şu şekilde sıralanmıştır. (1) Vatan kavramı, (2) Arnavut gelenekleri, (3) Anadil, (4) Önyargılar: inatçılık ve çalışkanlık, (5) Etnik için ve etnik dışı evlilikler, (6) Akrabalık, aile ve arkadaşlık ilişkileri, (7) Arnavut kültüründe kadın ve erkek, (8) Dayanışma ve birliktelik, (9) Kültüre özel durumlar ve davranışlar. Başlıklar, çalışmanın kuramsal çerçevesindeki bilgiler ve tartışmalar göz önüne alarak oluşturulmuştur.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler çerçevesinde katılımcılara yöneltilen sorunların yanıtlarına ve araştırmacının yorumuna yer verilmiştir. Sorulara verilen yanıtlar doğrultusunda Arnavut kültürünün karakteristik yapısı hakkında bir çerçeve çizilmiş; kültüre ilişkin bir dizi farklılıklar belirlenmiş; iletişim sürecinde Arnavut kültürünün etkileri saptanmıştır.

3.1. Vatan Kavramı

Bu başlık altında, katılımcılara, “Vatan kavramı sizin için ne ifade etmektedir; sizce vatan neresidir ve sizi oraya ait hissettiren duygu ve düşüncelerinizi açıklayabilir misiniz? şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Katılımcıların soruya verdikleri cevap iki düşünce etrafında toplanmıştır. Katılımcıların 14’ü vatan olarak Türkiye’yi benimserken, 6’sı hem Türkiye hem de kökenlerinin dayandığı ülkeyi işaret etmiştir. Kökenlerinin olduğu toprakta doğan ama daha sonra Türkiye’ye gelen yaşlı bir katılımcının soruya şu şekilde cevap vermiştir: “Geçimimi Türkiye’de sağlıyorum ve işim burada. Ailemden bazı kişilerin orda yaşadığı için her sene oraya gidiyorum.” (E1, 71, İlkokul). Eskişehir’de doğan ve büyüyen E7, Türkiye’yi vatani olarak gördüğünü açıklamıştır. Kökenlerinin bağlı olduğu yerleri de gezdiğini belirten E7; “benim için Türkiye’den başka vatan yok” ifadesini kullanmıştır (E7, 25, Üniversite). Söz konusu iki yanıtı dayanarak, şu yorum yapılabilir. Kökenlerinin bağlı olduğu yerde doğan ve her sene doğduğu memlekete ziyarette bulunan E1, kendi kültürüne maruz kalmasına ve çeşitli kültürel anımsatıcılar bulundurmasına rağmen, ağırlıklı olarak hâkim kültür topraklarını vatani olarak benimsediğini açıklamıştır. Diğer taraftan daha genç olan ve sadece gezme amaçlı kökenlerinin olduğu ülkeye giden E7de büyük oranda kendi kültüründen koparak, sadece Türkiye’yi vatan görmektedir. Katılımcılardan birçoğunun soruya verdiği yanıtlar bağlamında vatanın “doğulan” yer olduğu düşüncesinin baskın olduğu görülmektedir. Katılımcılardan K4 de vatani olarak doğduğu yeri yani Türkiye’yi benimsemektedir. Atalarının doğduğu yer olan Arnavutluk’a turistik amaçlı gidebileceğini belirtmiştir (K4, 29, Lisansüstü).

Vatan kavramı, kişinin hâkim kültüre karşı direnç göstermesini ya da uyumlu olmasını sağlayan metriklerden birisi olarak görülebilmektedir. Nitekim, vatan olarak benimsenen bir yerin, yaşam tarzına uyum sağlama daha rahat oluşabilmektedir.

3.2. Arnavut Gelenekleri

Arnavut gelenekleri hakkında, katılımcıların yanıtlaması istenilen üç soru yöneltilmiştir. (1) Arnavut geleneklerinin neler olduğu sorulmuştur. (2) Arnavut geleneklerinin değişime uğradığını düşünüp düşünmedikleri sorulmuştur ve eğer değiştiğini düşünüyorlarsa bunların neler olduğu ve bunlar karşısında tepkilerinin nasıl olduğu sorusu yöneltilmiştir. (3) Arnavut kültürüne ait gelenekleri devam ettirip ettirmedikleri sorgulanarak, eğer devam ettiriliyorsa bunların neler olduğu sorulmuştur.

Katılımcıların Arnavut geleneklerine ilişkin verdiği yanıtlar, Arnavut kültürü hakkında bir dizi bilgi sunmaktadır. Kültürlerinde farklı olan pratikleri genellikle, düğün, halk oyunları, yemek kültürü ve diğer gelenekler altında açıklamışlardır. K1, düğünlerin Arnavut geleneklerinde önemli bir yeri olduğunu belirtmiştir. K1 şu açıklamalarda bulunmuştur; “Gelin düğünde Arnavut kültürüne özgü süslemeli bir elbise giyer. Gelinle birlikte bir ya da iki yıllık yeni evliler de aynı kıyafetleri giyer.” K1, Arnavut kültürüne özgü olarak kına gecelerinde ‘temenna alma’⁵ geleneğinin önemli bir pratik olduğunu ifade etmiştir. Bazı kültürlerin temenna almayı bir halk oyunu türü olarak düşündüğünü ifade eden K1, bu ritüelin bir oyun değil, büyüklere özellikle gelinin kayınvalidesine bir saygı selamı olduğunu belirtmektedir (K1, 46, Lisansüstü). Düğün adetleri çerçevesinde bazı farklı saptamalarda ortaya çıkmıştır. E4, eski zamanlardan kalan ve bereket için yapılan bir pratiği şu şekilde açıklamaktadır: “Düğünden bir hafta önce buğday doldurulup değirmene götürülür ve öğütülür. Bu durum, bereket için yapılır ve düğün evinin

⁵ Temenna alma, gelinin kayınvalidesinin önünde yere eğilerek ellerini birleştirip, önce ayak bileklerine ve sırasıyla dizine, karnına ve başına değerek kayınvalidesinin elini öpmesi şeklinde gerçekleşen bir saygı selamı geleneğidir (K1, 46, Lisansüstü).

düğüne hazır olduğunu belirtir” Ancak söz konusu pratiğin bir gelenek olarak Makedonya’nın çeşitli köylerinde yaşayan Arnavutlar tarafından uygulanmasına rağmen, Türkiye’de artık uygulanmadığını ifade etmiştir. (E4, 66, İlkokul). Bu durum kentleşme bağlamında yok olan bir pratik olarak da görülebilir. E4, ayrıca kına gecesinde erkeğin aba kumaşından yapılan sırmalı bir yelek giydiğini, bunun amacının da damadı diğerlerinden farklı kılmak olduğunu dile getirmiştir.

Gelenekler bağlamında katılımcıların öne çıkardığı bir başka pratik de halk oyunlarıdır. Katılımcıların çoğu halk oyunlarını, halay olarak belirtmiştir. K3, halayların bütün gece sürebilecek kadar uzun olduğunu ve halayın dışında başka bir halk oyununa çok yer verilmediğini belirtmiştir (K3, 23, Üniversite). E6 da benzer bir açıklamayı şu şekilde ifade etmiştir: “Sünnet düğünü ve evlenme düğünlerinde gece boyunca halay çekeriz. Çiftetelli gibi oyunlar çok oynanmaz.” E6, K3 ‘ün açıklamalarına ek olarak farklı bir noktaya da değinmiştir. Arnavutların en bilinen halk oyunları olarak ‘Payuşka ve Çaçak’ isimli halk oyunlarını işaret etmiştir (E6, 32, Lise). Katılımcılardan E2 kültürler arası pratiklerin karşılıklı aktarımını temsil edebilecek bir örneğe yer vermiştir. E2, günümüzde ‘damat halayı’ olarak bilinen oyunun ve hâkim kültürden olan bireyler tarafından kendi kültürlerine özgü bir halk oyunu olarak düşündüğünü belirterek şunu eklemiştir: “Günümüzde birçok düğünde çalan damat halayı aslında Arnavutların halkoyundur ve Arnavut kültüründen alınmıştır. Daha sonra Türkçeye çevrilmiştir (E2, 44, Lise).

Katılımcıların üzerinde durduğu diğer bir gelenek de yemek kültürlerine özgü olmaktadır. Arnavutların kültürel miraslarını sürdürdükleri en önemli alanlardan birisi yemek kültürüdür. Katılımcılar, yemek alışkanlıklarının diğer kültürlerden farklı olduğunu belirterek, mutfaklarının ağırlıklı olarak hamur işi yiyeceklerden oluştuğunu ifade etmektedir. K2, Arnavut geleneklerinin “mutfağında saklı” olduğunu ifade ederek, geleneksel damak tatlarına önem verdikleri için birçok geleneksel yemeği sürdürdüğünü belirtmiştir (K2, 32, Lisansüstü). Katılımcılardan E2, şu açıklamayı yapmıştır: “Yöresel yemekler bakımından farklı ve zengin olan Arnavut kültürünün aynı zamanda hamur işi yiyecekleri de çoktur. Bundan dolayı

pastane ve restoran gibi işletmeleri genellikle Arnavutlar işletir.” E2, ayrıca Arnavutlara özgü eski bir tatlı olan “Traliçe tatlısını” Eskişehir’e ve Türkiye’ye kazandırdıklarını da belirtmiştir (E2,44, Lise).

E6, Arnavut kültüründe, kadın ve erkek ilişkisindeki önemli bir gelenek hakkında bilgi vermiştir. Arnavut kültüründe kadınların genellikle eşlerinin adıyla anıldığını belirtmiştir ve şu eklemeyi yapmıştır: “ Örneğin, Kemal abinin karısının ismini söylemem, ona Kemalisa derim ve Arnavut olan herkes Kemal abinin karısından bahsettiğimi bilir. Ayrıca isa kelimesinin Arnavutça anlamı zaten eş demektir. (E6, 32, Lise). Yapılan açıklamaya bağlamında, Arnavut kültüründe kadınların, eşlerinin isimleriyle temsil edilmesi, erkek egemen bir yapının varlığıyla açıklanabilir.

Arnavutların geleneklerinde dikkat çeken bir başka açıklama da aile ortamında uygulanan saygı geleneklerine ilişkin olmuştur. E5, aile büyüklerinin karşısında çocuklar ya da gelinlerin, aile büyüklerinin iznini almadan oturmanın saygısızlık olduğunu dile getirmiştir (E5, 52, İlkokul). Saygı konusuna ilişkin dikkat çeken bir başka açıklamayı da E8 aktarmıştır: “Ben küçükken yeni evlenen bir akrabamızın evine gittiydim, gelinleri Arnavut olmadığı halde, ona bizde herkesin eli öpülür diye öğretilmiş ve kadın benden büyük olmasına karşın geldi benim elimi öptü. Karşısındaki çocuk olsa dahi elin öpülmesinin bir gelenek olduğu öğretilmiş.” (E8, 48, İlkokul).

Kültürel benzerlik ya da farklılıkların ön plana çıkarılması için toplumun uyguladığı kültürel pratiklerin belirlenmesi gerekmektedir. Böylece, kültürlerarası iletişim bağlamında, farklı kültürlerin birbirleri üzerindeki etkisi ve iletişiminin boyutları daha belirgin bir hal almaktadır. Arnavutların kültürel farklılıklarının genellikle düğün, halk oyunları, yemek kültürü ve bir dizi davranışsal kalıplar kapsamında olduğu görülmektedir.

Arnavut geleneklerine ilişkin bir dizi farklı kültürel pratiklerin belirlenmesinden sonra değişen ve kaybolan geleneklerin tespit edilmesi için katılımcılara, Arnavut geleneklerinin değişime uğradığını düşünüp düşünmedikleri

sorulmuştur ve eğer değiştiğini düşünüyorlarsa bunların neler olduğu ve bunlar karşısında tepkilerinin nasıl olduğu sorusu yöneltmiştir. Katılımcılarla yapılan görüşmeler çerçevesinde, Arnavut geleneklerinin kaybolması ya da değişmesini “eski kuşakların ölmesi, teknolojik değişim, kentleşme, aynı kültürden olan bireylerin kentteki dağınık yerleşimi, kültürün bazı bireyler tarafından önemsenmemesi ve farklı kültürlerle yapılan evliliklere” bağlanmaktadır.

Değişen pratikler arasında ilk vurgu evliliklere ilişkin olarak yapılmıştır. E7, Makedonya’da kız istemeye giderken, gece saat üç gibi beraber toplanılarak, müzikler ve oyunlar eşliğinde gelinin evinin önüne gidildiğini belirtmiştir. Ayrıca, bu geleneğin Türkiye’de uygulanmadığını ifade ederek, nedenini, yaşanan yerin değişmesiyle birlikte geleneklerin değişmesine bağlamıştır. Ayrıca E7 pratiklerin kaybolmasına ilişkin şu tespiti de yapmıştır: “Artık gençlerin çoğu düğün yapmıyor ve düğüne ait adetleri uygulamıyor. Düğün yerine kokteyl, geleneksel müzikler yerine yabancı müzikler çalınıyor” (E7, 25, Üniversite). E1, gelenekleri sürdüren kesimin genellikle yaşlılar olduğunu belirtmiştir. Yaşlıların hayatını yitirmesiyle ve gençlerinde gelenekleri önemsememeleriyle, büyük oranda geleneklerin unutulmaya başladığını söylemiş ve şunları eklemiştir: “Yöresel yemeklerimizi, yaşlılar iyi yapardı ama gençler bunları çok fazla önemsemiyor. Ayrıca, şimdi gençlerin kendi farklı çevreleri var ve üniversite okudukları için kendi kültürlerini çok düşünmüyorlar” (E1, 71, İlkokul).

K1, Arnavut kültürüne ait pratiklerin günümüzde büyük ölçüde değiştiğini ifade etmektedir. Eskişehir’de yaşayan bazı ailelerin Arnavut geleneklerini yaşatmaya sıkı bir biçimde devam ettiğini de söylemiştir. K1, gelenekleri sıkı bir biçimde yaşatan bazı şehirleri ziyaret ettiğine belirterek şunları söylemiştir: “Samsun Bafra’da Arnavutların yaşadığı bir köy var, paraya bile dinar diyorlar ve nerdeyse Arnavutça konuşuyorlar.” K1 benzer yerlerden birinin de Bursa’nın Zafer Mahallesi olduğunu belirtmiştir. Söz konusu yerlerde Arnavut geleneklerinin sürdürülmesinin nedenini şöyle açıklamaktadır: “Arnavut geleneklerini bozulmadan devam ettiren bu bölgelerde genellikle kendi milleti arasında evlenme geleneği yaygın ancak bu

geleneğe Eskişehir’de çok önem verilmiyor.” (K1, 46, Lisansüstü). Bu açıklamalardan iki çıkarım yapılabilir. Kültürün devam ettirilmesi ve korunması açısından aynı kültür içinden evliliklerin önemli olduğu gösterilebilmektedir. Bir diğer çıkarım da Eskişehir özelinde Hâkim kültüre uyum sağlamanın daha belirgin olduğu ve bu bağlamda kültürel farkın giderek azaldığı düşünülebilir. Geleneklerin değiştiğini belirten bir diğer katılımcı da K2’dir. Eğitim amacıyla on beş yaşından beri ailesinden uzak yaşadığını belirtmiştir. Hâkim kültürle olan etkileşiminin Arnavut kültürüne olan etkileşimden yoğun olduğu söylenebilir. Nitekim, aile içerisinde daha yoğun olan gelenek ve göreneklerden yoksun kalmıştır. K2, ailesinde ve çevresindeki kültürel değişimlerin sebebini teknolojik gelişmeler ve kentleşmeye bağlamaktadır. Bu dinamikler sayesinde hâkim olan kültüre daha fazla uyum sağlandığını aktarmıştır. (K2, 32, Lisansüstü).

Katılımcıların, kültürel pratiklerin değişmesine ya da kaybolmasına ilişkin göstermiş olduğu, kentleşme, aile büyüklerinin yaşamını yitirmesi, farklı kültürel evlilikler gibi çeşitli sebepler var olmaktadır. Bu dinamiklere dayanan kültürel dönüşümler ya da kaybolmalar, beraberinde hâkim kültüre uyum sağlamayı ve benimsemeyi getirmiştir.

Buraya kadar Arnavut geleneklerinin neler olduğunu ve hangi pratiklerin değiştiğine ilişkin ifadeler ve çeşitli saptamalara yer verilmiştir. Katılımcıların, birey olarak hâkim kültürle etkileşimini ortaya çıkarması açısından şu soru yöneltilmiştir: Arnavut kültürüne ait gelenekleri sürdürüyor musunuz? Eğer sürdürüyorsanız bunlar nelerdir?

Verilen yanıtlar kapsamında katılımcıların bir kısmının gelenekleri sürdürürken bir kısmının da uygulamadığı ve genel olana uyum sağladığı görülmektedir. K1, gelenekleri sürdürdüğünü ve bundan zevk aldığını dile getirmiştir. Ailesinden ve çevresinden görmüş olduğu tüm kültürel pratikleri yaşatmaya çalıştığını söylemektedir. Özellikle düğün ve yemek geleneklerine bağlı olduğunu eklemiştir (K1, 46, Lisansüstü). Arnavut geleneklerini devam ettiren bir katılımcı da K3 tür. K3, gelenekleri yaşatmaya çalıştığını şöyle açıklamaktadır:

“Arnavut Böreği ve Mişöriz yemeği olsun, kına gecelerinde şalvarlı kostüm olsun, çoğu hala devam etmekte...” (K3, 23, Üniversite). Gelenekleri sürdüren katılımcıların yanı sıra, bazı katılımcılarda gelenekleri devam ettirmediklerini belirtmiştir. E10, annesi ve babası hayattayken geleneklerin sürdürüldüğünü ancak yaşamlarını yitirdikten sonra kendisinin de uygulamadığını dile getirerek, hâkim kültüre uyum sağladığını açıkça ifade etmektedir (E10, 53, Lisansüstü). Katılımcılardan E9 da E10’un ifadelerine benzer açıklamalarda bulunmuştur. E10, ailesiyle birlikte yaşarken gelenekleri uyguladığına ancak evlendikten sonra sürdürmek için bir çaba harcamadığını dile getirmektedir (E9, 46, Lise). Geleneklerin devam ettirilmesi, kültürel farklılığın aktarılması ve devamlılığı için önemli olmaktadır. Katılımcılardan bir kısmı kültürel değerlerini koruyarak, gelenekleri yaşattığını belirtirken; diğer kısmı aile büyüklerinin olmaması ya da birlikte yaşamama gibi nedenler sunarak, geleneklerden uzaklaştığını belirtmektedir.

3.3. Ana Dil

Dil, kültürlerarası iletişim sürecinde, kültürün varlığını sürdürebilmesi ve farklı kültürlerle iletişim bağlamında olumlu ya da olumsuz etki bırakabilecek bir unsur olarak konumlanmaktadır. Farklı kültürlerarasında bir iletişim oluşabilmesi için taraflardan birinin diğer kültürün dilini de bilmesi gerekmektedir (Samovar, Porter ve McDaniel, 2010, s. 221). Eskişehir’de yaşayan Arnavutların, hâkim kültürle iletişim kurabilmek için Türkçeyi öğrenmek durumunda kaldığı görülmektedir. İlgili başlık altındaki verilerin toplanabilmesi için katılımcılara şu soru yöneltilmiştir. “Ana dilinizi biliyor musunuz? Eğer biliyorsanız gündelik yaşamda ya da arkadaş ortamında ana dilinizi kullanıyor musunuz?” Katılımcılardan bazılarının Arnavutçayı anladıkları ama yeterli düzeyde konuşamadıkları tespit edilmiştir. Diğer taraftan, Arnavutçayı hiç bilmeyen katılımcıların da olduğu belirlenmiştir. Katılımcılardan E9, Arnavutçayı aile içinde öğrendiğini ve konuşulduğunu belirterek, gizli kalmasını istediği konularda toplum içinde Arnavutça konuştuğunu açıklamıştır. E9 bu açıklamasını şu anısıyla dile getirmektedir: “Annemle birlikte çarşıda gezerken ben bir kız gördüm ve anneme Arnavutça çok güzel gözleri var

kızın dedim. Daha sonra kız ve annesi de gülmeye başladılar. Annem bana bunlar bu kanalı anlıyor, konuşma demişti.” (E9, 46, Lise). E6 da benzer bir ifade de bulunarak şunu aktarmıştır: “Arnavutça benim için toplum içindeki gizli bir dil” (E6, 32, Lise). Ana dilini hiç bilmeyen katılımcılara örnek olarak E10’un ifadeleri gösterilebilir. Arnavutçayı sadece dede ve babaannesinden anımsadığını belirten E10 şöyle devam etmiştir: “Dedemin evinde, dedemin kardeşinin eşi de yaşardı, biz ona ‘mati’ derdik, Arnavutça yenge demek. O hiç Türkçe bilmezdi, ben onla hiç iletişim kuramazdım ve anlaşılamazdım. Ancak ailede biri çevirmenlik görevini üstlendiği zaman iletişim kurabiliyorduk” (E10, 53, Lisansüstü).

Dil konusunun netleştirilmesi, kültürlerin iletişim sürecini daha anlaşılır bir biçimde sürdürülmesine yardımcı olmaktadır. Katılımcıların Türkçeyi biliyor olması iki kültür arasında engel olabilen dil unsurunu ortadan kaldırmaktadır.

3.4. Önyargılar: İnatçılık ve Çalışkanlık

Önyargıya ilişkin bilgilere ulaşmak için katılımcılara, “Hâkim kültür tarafından Arnavutlar için genellenen olumlu ya da olumsuz düşünceler ve yargılar bulunuyor mu?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların sıklıkla işlediği önyargılardan biri inatçılıktır. E7 inatçılıkla ilgili şunları söylemiştir: “Arkadaşarımla bir konuda sohbet ederken, azıcık ısrar etsem bana, ‘sende zaten Arnavut damarı var, inatçı olman normal’ diyorlar. İnsanlar bizi dışarıdan inatçı olarak nitelendirebiliyor” Toplum tarafından Arnavutlar için düşünülen bir başka önyargı da çalışkanlıkları vurgusudur. E6, Arnavutları çalışkan bireyler olarak nitelemiştir ayrıca bu düşüncenin sadece kendi düşüncesi olmadığını toplumun da bu düşüncüyü beslediğini ifade etmiştir (E6, 32, Lise).

Bir grup hakkında olan önyargıların belirlenmesi iletişim ya da etkileşim sürecini şekillendirebilmektedir. Arnavut olan bireylerle kurulan iletişim sürecinde hâkim kültürden bireylerin Arnavutlara ilişkin oluşturduğu önyargılar, ilişki ve tutumlarını belirleyebilmektedir.

3.5. Etnik İçi ve Etnik Dışı Evlilikler

Evlilikler kültürel pratiklerin üretilmesi ve dağıtılması konusunda önemli bir dinamik olarak görülmektedir. Öte yandan, kültürel dönüşümün gerçekleşmesi ya da kültürün kaybolmasında da evliliklerin önemli bir yeri olmaktadır. Katılımcılara “Arnavut birinin farklı bir etnik gruptan ya da hâkim kültürden birisiyle evlenmesi nasıl karşılanıyor ve bu durum kültürel açıdan zorluklar oluşturuyor mu?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların verdikleri yanıtlar temelinde, eski dönemlerde etnik içi evliliklerin önemli olduğu ancak günümüzde bunun pek bir öneminin kalmadığı düşüncesi baskın olmaktadır. Örneğin, E10, eskiden evliliklerin etnik içi olmasının uygun olduğu ve etnik dışı evliliklere karşı çıktığını şu şekilde belirtmiştir: “Annem Arnavut olmadığı için dedem babamın annemle evlenmesine farklı kültürden olduğu için karşı çıkmış. Dedem, amcamı tanımadığı bir kızla sadece Arnavut olduğu için evlenmeye zorlamış. Dedem bu konularda çok baskı yapıyormuş.” Dedesini bu tavrı sergilemesindeki amacının kültürü koruma kaygısı olduğunu dile getirmiştir (E10, 53, Lisansüstü). E1 de bu konudaki görüşlerini şöyle aktarmıştır: “ Eskiden bizim Türkiye’ye geldiğimiz zamanlarda Arnavut bir kişinin Arnavut’la evlenmesine dikkat edilirdi, kültürleri bir olsun diye ama şimdi herkesle evlenilebiliyor. Ama yine Arnavut ile Arnavut arasındaki evliliğe önem veren aileler de var” (E1, 71, İlkokul).

Kültürlerin farklı etnik gruptan birisiyle ya da kendi kültüründen birisiyle evlenmesi belirsizlikten sakınma ve yabancıya karşı algıyı da ortaya koymaktadır. Etnik için evliliklerin gerçekleştirilmesinin bir sebebi, kendi kültürlerini koruması ve sürdürmesiyken, diğer sebebi farklı gruptan olan birisine karşı belirsizlikten kaçınması olarak gösterilebilir.

3.6. Akrabalık, Aile ve Arkadaşlık İlişkileri

Akrabalık, aile ve arkadaşlık ilişkileri, kültürlerle ilişkin önemli bilgiler veren unsurlar olarak görülmektedir. Öte yandan bireyin ya da grubun bu ilişkiler karşısındaki tutumu kültürün karakteristik yapısını göstermektedir. Bu durum sonucunda Hoftsedde’nin kültürel boyutlar kuramından ortaklaşa-bireyci davranış ve güç aralığı eğilimleri hakkında bilgi vermesi açısından da önemlidir. İlgili başlık

altındaki veriler katılımcılara yöneltilen üç soru çerçevesinde şekillenmiştir. (1) Arnavutlarda akrabalık ve soy ilişkileri nasıl bir önem taşıyor? Akrabalarınız için yararlı olabilecek ancak sizin için uygun olmayan bir durum karşısında grup çıkarları için o duruma uygun sağlar mısınız? (2) Aile içinde bir duruma ilişkin karar alınırken, aile bireylerinin düşünceleri önemseniyor mu yoksa karar alma konusunda sadece aile büyüğünün düşünceleri mi etkili oluyor? (3) Arkadaş grubunuz genel olarak Arnavutlardan mı oluşuyor? Arkadaş seçimi yaparken, kişinin Arnavut olması sizce daha mı uygun olmaktadır?

Aile ve akraba ilişkilerinde katılımcıların görüşleri, genellikle grup çıkarı odağında toplanmıştır. Söz konusu çıkarımın oluşmasını destekleyen açıklamalardan birisi E1'in şu ifadesinde yer almaktadır: "1958'den beri üç kuşak birlikte çalışıyoruz ben, oğul ve torun hep beraber yürütüyoruz işleri, havuz bir, ayrıca kardeşlerim yeğenlerim de var. Gençler saygı da kusur etmezler, birlik ve beraberlik içinde devam ettiriyoruz işleri ayrı gayrı yok her şey bir..." (E1, 71, ilkökul). Grup çıkarını niteleyen bir başka örneği de E4 aktarmıştır. "Bizim ailemizde Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ni iyi derecele bitiren makine mühendisi olan kardeşimiz bile gelip ailesinin kuşaklarca devam ettirdiği pastanede çalışıyor, makine mühendisliği yapmıyor" (E4, 66, İlkokul).

Aile içi karar alma sürecindeki ilişkin soruya katılımcılardan çoğu bu süreçte aile büyüklerinin etkili olduğunu belirtirken, bazıları da aile içindeki tüm bireylerin görüşlerinin önemli olduğunu ifade etmiştir. E3, aile büyüklerinin görüşlerinin önemli olduğunu şu ifadeleriyle açıklamaktadır: "Mesela bizim ailede annem ve babam bir durum için olmaz dediği zaman biter. Onlar bana şunu yapma desin yapmam. Onlar sağ olduğu sürece bu durum böyle devam eder" (E3, 29, Lise).

Arkadaşlık ilişkisine yönelik soruda, katılımcıların bir kısmı aynı kökenden olan kişiyle arkadaşlık kurmayı önemserken, diğer kısmı, Arnavut olmasına gerek olmadığını açıklamıştır. K1 arkadaş seçiminde, aynı kökenden olmasını paylaşılan ortak değerler için önemsedini belirtmiştir ve şu açıklamayı yapmıştır: "Arnavut biriyle karşılaştığım zaman yüz hatlarından ve karakteristik özelliklerinden o kişinin

Arnavut olduğunu anlayabiliyorum ve bu durum da kanımın ısınmasına neden oluyor” (K1, 46, Lisansüstü). Katılımcılardan K2 arkadaş seçimi yaparken Arnavut olmasının önemli olmadığını belirtmiştir. Etnik ayrımcılık yapmadığını söyleyerek, farklı kültürlerden birisiyle karşılaştığı zaman kültürler hakkında bilgi verilmesini önemseydiğini ifade etmiştir.

Bu başlık altında yöneltilen sorular ve yanıtları kapsamında bireylerin ortaklaşa yaşam biçimine daha yatkın olduğu ve beraberlik içinde yaşamayı sürdürme eğilimi içinde olduğu görülmektedir. Bireyler, genellikle kendini düşünmek yerine grup çıkarlarını ön planda tutmuştur.

3.7. Arnavut Kültüründe Kadın ve Erkek

Bu bölüm altında Arnavut kültüründe kadın ve erkeğe özgü tutum, davranış ve ayrımların ne durumda olduğuna ilişkin saptama yapılmıştır. Bu bağlamda “Arnavut kültüründe, sadece kadına ya da erkeğe ait olan durumlar, iş bölümü ya da tutumlar var mıdır? sorusu yöneltilmiştir. Böylece, Hofstede’nin kültürel boyutlar kuramından biri olan erillik ve dişilik kapsamında Arnavut kültüründe kadın ve erkeğin nasıl konumlandırıldığı tespit edilmektedir. Çoğu katılımcının verdiği yanıtlar doğrultusunda Arnavut kültüründe kadın ve erkek arasındaki rollerin belirli ölçülerde ayrıştığı görülmektedir. Öte yandan, tersini savunan katılımcı da bulunmakla birlikte, günümüzde yapının daha demokratik bir sürece gidişine de vurgu yapılmıştır.

K1, Arnavut kültüründe kadın ve erkek arasında farklı davranışların olduğu tespitinde bulunmuştur. Arnavutların ataerkil aile yapısı özelliklerini taşıdığını açıklayarak, erkeklerin görevinin evi geçindirmek olduğu ve mutfağa karışmadığını belirtmiştir. Öte yandan istisnaların varlığına da vurgu yapmıştır. Ayrıca günümüzde bu durumun değişime uğradığını ve daha demokratik bir yapıya dönüştüğünü de ifade etmiştir (K1, 46, Lisansüstü). Kadın ve erkek arasındaki ayrımların çok geçerli olmadığını vurgulayan E4, şu açıklamada bulunmuştur: “Eğer evde fazla iş varsa ben hanıma yardım etmek için evde paspas yapıyorum.” E4,

ayrımın eski dönemlerde kaldığını aktararak, şehir yaşamı ve üniversite eğitiminin erkek ve kadın arasındaki belirgin sınırları yok ettiğini söylemiştir (E4, 66, İlkokul).

3.8. Topluluk Dayanışması ve Birliktelik

Toplumsal dayanışma ve beraberlik kültürlerin korunması ve sürdürülmesi bağlamında önemli bir unsur olarak görülmektedir. Bu nedenle katılımcılara konuyla ilgili ne düşündükleri hakkında şu iki soru yöneltilmiştir. (1)Eskişehir’de Arnavutların yoğun olarak yaşadığı mahalleler var mıdır? Eğer varsa siz burada yaşıyor musunuz ve aynı mahallede yaşamının etkileri sizce nelerdir? (2) Arnavutlara ait olan herhangi bir derneğe ya da topluluğa üye misiniz veya bağlantınız var mı? Varsa derneğe olan katılımınız nedir? Nasıl etkileri oluyor?

Katılımcıların verdiği cevaplarla bağlantılı olarak, Eskişehir özelinde Arnavutların birlikte yaşadığı mahallelerin olmadığı tespit edilmiştir. E2, Arnavutların genelde dağınık olarak yaşadığını ve çoğunluğun sağlandığı bir mahallenin olmadığını ifade etmiştir. Akrabalarıyla yakın yerlerde oturan E2, birlikte olmanın bazı etkilerinden bahsetmiştir. Birlikte yaşamının daha güvenilir olduğunu ve aynı kültürden olan kişiler arasında dayanışma olduğu için yararlı bulunduğunu aktarmıştır (E2, 44, Lise). Katılımcılardan E1 de Arnavutların dağınık yaşadığına ve birlikte yaşanılan bir mahallenin olması durumunda, kültürün canlı tutulabileceğine vurgu yapmıştır (E1, 71, İlkokul). Arnavutların farklı yerlerde oturmasından ve çevresinde kültürü sürdürebilecek bireylerin olmamasından dolayı hâkim kültürle olan etkileşimleri daha yoğun olabilmektedir.

Katılımcılara dernekle ilgili yöneltilen soru kapsamında kendilerine özel bir derneğin olmadığını ve eskiden aktif olan halk oyunları derneğinin varlığına işaret etmişlerdir. Katılımcılardan E5, Balkanlardan gelen tüm göçmenlerin toplandığı ‘Eskişehir Makedonya Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği’ne gittiğini belirtmiştir. Sadece kendi kültürlerine ait olmamasına karşın, kendi kökenlerinden kişilerle karşılaşmasının mutlu ettiğini ve çeşitli aktivitelerde bulduklarını açıklamıştır. Öte yandan, E1, Arnavutlar tarafından oluşturulan ve yöresel halk

oyunlarını yaşatan 'Vardar Folklor Derneği'ne kayıtlı bir katılımcıdır. Yaklaşık on beş yıl önce lokallerinin olduğu ancak kapandığını belirtmektedir. Derneğin de şu anda aktif olmadığını, bunun sebebi olarak da gençlerin gelmeyi tercih etmediklerini ve yeterli ilgiyi göstermediklerini kaydetmiştir. Derneğin amacının yeni nesillere Arnavut kültürüne özgü pratikleri aktarmak olduğunu ama katılım sağlanamadığı için kapattıklarını söylemiştir.

Kültürün sürdürülmesi ve yaşatılması için aynı kültürden bireylerin kültüre özgü çeşitli etkinliklerde ya da aktiviteler de bulunması önemlidir. Bu durumun sağlanamaması kültürü oluşturan parçaların unutulmasına neden olabilmektedir.

3.9. Kültüre Özel Durumlar ve Davranışlar

Bazı kültürler, iletişim sürecinde bir durumu anlamak ya da aktarmak için çok fazla bilgiye ihtiyaç duymadan anlaşabilmektedir. Öte yandan, bazı kültürlerdeyse durumu aktarmak için yoğun bilgi aktarımı gerekebilmektedir. Bu durum kültürlerarası iletişimin anlaşılır ve doğru olmasını etkileyebilmektedir. Bunlar, Hall tarafından yüksek ve düşük bağlam olarak tanımlanmaktadır (Hall, 1990, s. 38). Bu bağlamda katılımcılara şu soru yöneltilmiştir. "Arnavut kültüründe, bazı durumları özel olarak açıklayan ya da karşılayan ve sadece Arnavutların anlayabileceği davranışlar bulunuyor mu?"

Verilen cevaplar ışığında bazı durumları açıklayan çeşitli pratiklerin fazla olmadığı saptanmıştır. Öte yandan, bazı katılımcıların aynı pratik üzerinde durduğu da belirlenmiştir. Söz konusu pratik kadınların eşarp takmasıyla açıklanmaktadır. E4, Arnavutların düğünlerde nişanlı, bekâr ve evli olan kadınların birbirinden ayrılmasını sağlayan farklı eşarplar taktığını aktarmıştır. Ancak günümüzde fazla eşarp kullanılmadığı için pratiğin unutulduğuna da vurgu yapmıştır (E4, 66, İlkokul). Katılımcıların ifadeleri bağlamında Arnavut kültüründe belirli durumları açıklayan davranışların olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla, kültürlerinin daha çok düşük bağlam yöneliminde olduğu değerlendirilebilir.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Eskişehir’de yaşayan etnik gruplardan birisi olan Arnavutların, kültürel farklılıklarının belirlenmesi; hâkim kültürle olan iletişim ve etkileşiminin saptanması; Arnavut kültürünün bazı temel karakteristik özelliklerinin belirlenmesi bağlamında bir dizi soru hazırlanmış ve kurgulanmıştır. Katılımcılara yöneltilen sorular bulgular bölümünde dokuz başlık altında toplanarak yorumlanmıştır. İlgili başlıklar altında yer alan söz konusu verilerin sonuçları bu başlık altında yorumlanmıştır.

Arnavut gelenekleri başlığı altında, katılımcılara yöneltilen sorulara verdikleri yanıtlarda bir dizi kültürel pratik saptanmıştır. Söz konusu Arnavut geleneklerinin varlığı hâkim kültürün, altkültürü tamamen sindirmediğini işaret etmektedir. Öte yandan, bazı katılımcıların Arnavut kültürüne dönük ritüelleri sürdürmediği ya da anımsamadığı için farklılıkların, hâkim kültür içerisinde kaybolmaya başladığı söylenebilmektedir. Geleneklerle ilgili bir başka sonuç hâkim kültürün, Arnavut kültürü üzerinde yoğun etkisi olmasına karşın, Arnavut kültürünün de hâkim kültüre yemek ve halk oyunları gibi belirli pratikleriyle etki ettiği görülmektedir. Arnavut kültürüne özel durumların geçmiş dönemlerde daha çok uygulandığı ancak günümüzde giderek kaybolmaya başladığı görülmektedir.

Hâkim kültürün, Arnavut kültürü üzerindeki etkisinin görüldüğü boyutlardan birisi de dildir. Katılımcıların bazılarının Arnavutçayı anlamalarına rağmen Türkçe kadar konuşamadıkları görülmektedir. Bu durum kültürel farklılıkların en somut örneklerinden birisi olan ana dilin, hâkim kültürün konuştuğu dille yer değiştirdiği ve benimsendiğini göstermektedir. Aynı dillerin konuşulması toplumsal bütünlüğün sağlanması bakımından önemli olması yanında, kültürel bir farklılığın kaybolmasını da işaret etmektedir. Öte yandan, Arnavutçayı günlük yaşamı içerisinde kullanabilen katılımcılar, hâkim kültüre üye bireyler karşısında ana dillerini, iletişimsizlik için bir fırsat olarak görmüştür.

Kültürlerarası iletişim sürecinde, farklı grupların birbirlerine karşı oluşturdukları ilk izlenimlerin şekillendirilmesinde, önyargıların ya da kalıp yargıların yoğun etkisi olmaktadır. Hâkim kültürden bireylerin, Arnavut kültürü hakkında en belirgin önyargısı ‘inatçılık’ üzerinde toplanmaktadır. Bu durum

kültüre üye tüm bireyler çevresinde genellediği için kurulan iletişimin ve etkileşimin akışını da etkilemektedir. Hâkim kültürden bir bireyin Arnavut kültüründen referans noktası olmayan bir biriyle karşılaşmasında ilk başvuru noktasını önyargıları oluşturabilmektedir. Nitekim, kendilerini inatçı olarak görmeyen az sayıda Arnavut katılımcının da hâkim kültüre üye bireyler tarafından inatçı olarak görüldüğü belirtilmiştir.

Etnik içi ya da etnik dışı evliliklerin, kültürler üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Arnavut kültürüne üye bireylere yöneltilen sorular bağlamında geçmiş dönemlerde etnik içi evliliklerin önemli bir yeri olduğunu ancak bunun günümüzde değerini yitirdiği saptanmıştır. Arnavut kültürü özelinde etnik dışı evliliklerin, kültürel pratikleri zayıflattığı ya da sürdürülmesine engel olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, farklı kültürlerden yapılan evliliklerde, alışkanlıkların ya da inançların da farklılaşması bireyler arasında olumsuz sonuçların doğmasına da sebep olabilmektedir. Öte yandan, Arnavut kültüründen olan iki bireyin evlenmesiyle de kültürün üretildiği, sürdürüldüğü ve aktarıldığı görülebilmektedir. Ancak bu durumun aynı kültürden olsa da kültürü devam ettirmesi, bireyler özelinde değişebildiği de unutulmamalıdır. Etnik içi evlilikleri benimseyen katılımcıların, farklı kültürlerle evliliklere karşı belirsiz durumlardan kaygılandığı da görülmüştür. Belirsizlikten sakınma oranı yüksek olan kültürler, açık olmayan ya da öngörülemez durumlar karşısında yoğun endişe taşıyabilmektedir.

Bulgular bağlamında Arnavutların akrabalık ve aile ilişkilerine yoğun olarak bağlı olduğu görülmektedir. Bu durum hâkim kültür içerisinde kültürel kimliklerinin yaşatılması ve dayanışmanın sürdürülmesi bakımından önemli olmaktadır. Geçmiş dönemlerde daha geniş aileler haline yaşayan Arnavutların günümüzde çekirdek ailelere bölündüğü görülmektedir. Bu durum kalabalık aile yapısından ayrılarak, hâkim kültür etkisine daha açık bir hale gelme eğilimini gösterebilir. Bir başka vurgu noktası da Arnavut katılımcıların genellikle birey odaklı çıkar yerine, grup çıkarı etrafında hareket etmesidir. Bu durum, dayanışmayı ve kültürel canlılığı sağlayabilmektedir. Arnavut kültüründe bir duruma karşı karar

alma sürecinde genellikle aile büyüklerinin etkili olmasının yanı sıra demokratik bir atmosferin varlığından da söz edilebilmektedir. Güç aralığı yüksek olan kültürlerde, aile büyüğünün otoriter olduğu görülürken, güç aralığı düşük kültürlerde bireyler düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilmektedir (Neuliep, 2006, s. 76-77).

Arnavut kültüründe, bazı durumları açıklama için kültüre özel tutum ya da davranışların nadir olduğu görülmektedir. Bu durumla bağlantılı olarak Arnavut kültürünün düşük bağlamlı kültüre daha eğilimli olduğu görülmektedir. Düşük bağlamlı kültürler, iletişimin ya da herhangi bir durumun anlam kazanabilmesi için açık kodlara ve işaretlere ihtiyaç duymaktadır (Hall, 1981, s. 91). Genel olarak Arnavut kültürünün eski dönemlere oranla günümüzde büyük ölçüde değiştiği ya da kaybolduğu yönündedir. Bu durumun gerekçeleri olarak, aile büyüklerinin yaşamını yitirmesi, teknolojik gelişmelerin etkisi, kentleşme, dağınık yerleşim, genç nüfusun kültüre olan tutumu, kültürlerarasındaki evlilikler gerekçe olarak gösterilmektedir. Katılımcılardan bazıları, hâkim kültüre karşı direnç gösterirken, bazıları da bütünleştirici ve gerekli olduğunu belirterek, uyum sağlamaya eğilim göstermiştir.

Son olarak, araştırma Eskişehir’de kent merkezinde yaşayan Arnavutlara ilişkin bilgiler sunmaktadır. Saptanan bulgular, yaş cinsiyet dağılımına ve sosyoekonomik duruma bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir. Dolayısıyla, farklı örneklem tekniklerinden ve evrenlerden yararlanılarak, farklı sonuçlara ulaşılabilir. Ayrıca, kültürlerarası iletişim bağlamında, başka şehirde yapılacak çalışma da hem bu araştırmaya hem de alana katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Augoustinos, M., Walker, I. ve Donaghue, N. (2006). *Social cognition: an integrated introduction*. London: Sage Publication.
- Aydınalp, H. (2013). Bir karşıt kültür unsuru olarak Türkiye’de çağdaş tekdüzelilerin dini hayata bakışı ve anlamları. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 7(14), 27-50.
- Baldwin, J.R., Coleman, R.R.M., Gonzalez, A. ve Packer, S.S. (2014). *Intercultural communication for everyday life*. England: John Wiley&Sons.
- Barnett, G. A. ve Lee, M. (2002). Issues in intercultural communication research. W.B. Gudykunst ve B. Mody (Ed.), *Handbook of international and intercultural communication* içinde (s. 275-290). USA: Sage Publications.
- Bostancı, N. (2003). Toplum ve kültür. İ. Sezal (Ed.), *Sosyolojiye giriş* içinde (s. 107-132). Eskişehir: Martı
- Brislin, R. (2000). *Understanding culture’s influence on behavior*. Canada: Wadsworth Publishing.
- Doğan, İ. (1994). *Bir altkültür olarak Ankara yüksel caddesi gençliği*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Flammia, M. ve Sadri, H. A. (2011). Intercultural communication from an interdisciplinary perspective. *US-China Education Review*, 8(1), 103-109.
- Gudykunst, W. B. (2002). Intercultural communication: introduction. W. B. Gudykunst ve B. Mody (Ed.), *Handbook of international and intercultural communication* içinde (s. 179-182). California: Sage Publications.
- Hall, E. T. (1981). *Beyond culture*. New York: Doubleday.
- Hall, E. T. (1990). *The silent language*. New York: Random House.
- Hall, E.T. ve Hall, M.R. (1990). *Understanding cultural differences*. Yarmouth: Intercultural Press.
- Hall, B. J. (2005). *Amongcultures: the challenge of communication*. Belmont: Thomson Wadsworth.

- Hofstede, G. H. ve Bond, M. H. (1984). Hofstede's culture dimension: an independent validation using rokeach's value survey. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, (15), 417-433. <https://doi.org/10.1177/0022002184015004003>
- Hofstede, G. H. (1998). *Masculinity and femininity: the taboo dimension of national cultures*. California: Sage Publication.
- Jenks, C. (2007). *Altkültür: toplumsalın parçalanışı*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kartarı, A. (2006). *Farklılıklarla yaşamak: kültürlerarası iletişim*. Ankara: Ürün Yayınevi.
- Kartarı, A. (2014a). *Kültür, farklılık ve iletişim: kültürlerarası iletişimin kavramsal dayanakları*. İstanbul: İletişim.
- Kartarı, A. (2014b). *Kültürlerarası iletişim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Kawar, T. I. (2012). Cross-cultural differences in management. *International Journal of Business and Social Science*, 3(6), 105-111.
- Li, M. ve Patel, F. (2011). Overview of intercultural communication. F. Patel, M. Li ve P. Sooknanan (Ed.), *Intercultiural communication: building a global community* içinde (s. 15-38). India: Sage Publications.
- Liu, S., Volcic, Z. ve Gallois, C. (2015). *Introducing intercultural communication: global cultures and contexts*. London: Sage Publications.
- Lustig, M. W. ve Koester, J. (2006). *Intercultural competence: interpersonal communication across cultures*. Boston: Pearson.
- Martin, N. J. ve Nakayama, T. (2008). *Experiencing intercultural communication: an introduction*. Singapore: McGraw-Hill.
- Martin, N. J. ve Nakayama, T. (2010). *Intercultural communication in contexts*. New York: McGraw-Hill.
- Neuliep, J. W. (2006). *Intercultural communication: a conceptual approach*. USA: Sage Publication.
- Ökeli, H. (2014). *Kültürlerarası iletişim bağlamında bir altkültür grubu olan Çerkeslerin hâkim kültürle iletişimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

- Özer, Ö. ve Dağtaş, E. (2011). *Popüler kültürün hâkimiyeti*. Konya: Literatürk
- Özkalp, E. (2013). *Sosyolojiye giriş*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Rogers, E. M. ve Hart, W. B. (2002). The histories of intercultural, international and development communication. W. B. Gudykunst ve B. Mody (Ed.), *Handbook of international and intercultural communication* içinde (s. 1-18). California: Sage Publications.
- Samovar, L. A, Porter, R. E. ve McDaniel, E. R. (2010). *Communication between cultures*. Boston: Wadsworth Publishing.
- Sarı, E. (2004). Kültürlerarası iletişim: temeller, gelişmeler, yaklaşımlar. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 10(39), 1-31.
- Sumner, W. G. (1906). *Folkways*. Boston: Ginn.
- Toomey, S. T. ve Chung, L. C. (2012). *Understanding intercultural communication*. New York: Oxford University Press.
- Tylor, E.B. (1871). *Primitive culture: researches into the development of mythology, philosophy, religion, art and custom*. London: Murray.
- Yüceünüvar, N. (2012). Kültürlerarası iletişim bağlamında Tatar ve Türk kültürel kimliği arasındaki benzerlikler ve farklılıklar. Yayınlanmamış Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Ek 1. Görüşme Soruları

- 1) Adınız?
- 2) Soyadınız?
- 3) Yaşınız?
- 4) Eğitim durumunuz?
- 5) Doğum yeriniz?
- 6) Vatan kavramı sizin için ne ifade etmektedir; sizce vatan neresidir ve sizi oraya ait hissettiren duygu ve düşünceleri açıklayabilir misiniz?
- 7) Arnavut gelenekleri nelerdir?
- 8) Temenna alma geleneği hakkında bir bilginiz var mı?
- 9) Arnavut geleneklerinin değişime uğradığını düşünüyor musunuz? Eğer değiştiğini düşünüyorsanız bu durumlar nelerdir ve bunlar karşısında tepkiniz nasıl olmaktadır?
- 10) Kişisel olarak Arnavut kültürüne ait gelenekleri devam ettiriyor musunuz? Eğer devam ettiriyorsanız bunlar nelerdir?
- 11) Arnavut kültüründe, sadece kadın ya da erkeğe ait olan durumlar, iş bölümü ya da tutumları var mıdır?
- 12) Arnavut kültüründe, bazı durumları özel olarak açıklayan ya da karşılayan ve sadece Arnavutların anlayabileceği davranışlar bulunuyor mu?
- 13) Arnavutlarda akrabalık ve soy ilişkileri nasıl bir önem taşıyor? Akrabalarının için faydalı olabilecek ancak sizin için uygun olmayan bir durum karşısında grup çıkarları için o duruma uyum sağlar mısınız?
- 14) Aile içinde bir duruma ilişkin karar alınırken, aile bireylerinin düşünceleri önemseniyor mu yoksa karar alma konusunda sadece aile büyüğünün düşünceleri mi etkili oluyor?

- 15) Eskişehir’de Arnavutların yoğun olarak yaşadığı mahalleler var mıdır? Eğer varsa siz burada yaşıyor musunuz ve aynı mahallede yaşamamanın etkileri sizce nelerdir?
- 16) Anadilinizi biliyor musunuz? Eğer biliyorsanız gündelik yaşamda ya da arkadaş ortamında ana dilinizi kullanıyor musunuz?
- 17) Hâkim kültür tarafından Arnavutlar için genellenen olumlu ya da olumsuz düşünceler ve yargılar bulunuyor mu?
- 18) Arnavutlara ait olan herhangi bir derneğe ya da topluluğa üye misiniz veya bağlantınız var mı? Varsa derneğe olan katılımınız nedir? Nasıl etkileri oluyor?
- 19) Arkadaş grubunuz genel olarak Arnavutlardan mı oluşuyor? Arkadaş seçimi yaparken, kişinin Arnavut olması sizce daha mı uygun olmaktadır?
- 20) Arnavut birinin farklı bir etnik gruptan ya da hâkim kültürden birisiyle evlenmesi nasıl karşılanıyor ve bu durum kültürel açıdan zorluklar oluşturuyor mu?